

Nr 102

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat jämte i ämnet väckta motioner.

(5:e avd.)

I propositionen nr 96 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964, föreslagit riksdagen a) att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skall inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet anförda riktlinjer; b) att till Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR, under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

I propositionen föreslås att ett statligt institut, »Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR», inrättas med uppgift att lämna finansierad stöd i syfte att föra fram forskningsresultat och uppfinningar till industriell produktion.

För ändamålet föreslås under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag för budgetåret 1964/65 om 20 milj. kr.

I statsrådsprotokollet redovisas de olika avsnitten sålunda:

En inom handelsdepartementet upprättad *promemoria*, s. 2—21.

Remissyttranden, s. 22—26.

Departementschefens anförande, s. 26—33.

Beträffande den närmare innebörden av propositionsförslaget får utskottet, i den mån ej redogörelse lämnas i det följande, hänvisa till statsrådsprotokollet.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* väckt motion (II: 949), vari hemställts att riksdagen måtte 1. avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett statligt institut för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR; 2. besluta att till Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR, under fonden för låneunderstöd för budgetåret 1964/65 anvisa ett investeringsanslag av 20 milj. kr; 3. uttala att, därest INFOR

bildas, a) institutets verksamhet skall betraktas som försöksverksamhet samt att omprövning av verksamhetens uppläggning skall ske i belysning av vunna erfarenheter; b) institutet icke skall verka som något allmänt rationaliseringsorgan utan göra punktvisa insatser på ett fåtal med stor omsorg utvalda projekt; c) anslag från institutet beviljas med villkorlig återbetalningsskyldighet inklusive ränta enligt de för EFOR gällande riktlinjerna; samt att d) institutets styrelse utökas med förslagsvis 5 ledamöter vilka skall representera framstående sakkunskap inom främst teknik, industri och distribution;

dels en inom andra kammaren av herr *Fälldin m. fl.* väckt motion (II: 950), vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 96 måtte 1) besluta som riktlinje för institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, att institutets finansieringsuppgift må vara att utlämna lån i det angivna syftet men icke att deltaga i bildande av tillverkningsföretag eller inträda som ägare i sådant företag; 2) uttala att styrelsen för det nya institutet bör bestå av högst sju ledamöter, så att sakkunskap från olika områden kan bli representerad på tillfredsställande sätt i enlighet med vad som anförts i motionen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 775) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 951), i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 96 måtte besluta 1. att det finansiella stöd som det i propositionen föreslagna nya institutet INFOR skall lämna för utnyttjande av forskningsresultat skall utgå i form av lån eller av institutet tecknad borgen för lån, 2. att institutets styrelse skall bestå av nio personer samt 3. att institutets verksamhet i övrigt skall bedrivas med beaktande av i motionerna angivna synpunkter.

Beträffande motiveringarna för de ifrågavarande förslagen får utskottet, i den mån ej redogörelse lämnas i det följande, hänvisa till motionerna II: 949—951.

Utskottet. Enligt det föreliggande propositionsförslaget skall ett nytt statligt organ, »Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR», inrättas med uppgift att lämna finansiellt stöd i syfte att föra fram forskningsresultat och uppfinningar till industriell produktion. Under fonden för låneunderstöd äskas för ändamålet ett investeringsanslag om 20 milj. kr.

Enighet torde råda om behovet av ökade statliga insatser på förevarande område. Den verkställda anslagsberäkningen synes utskottet inte behöva ge anledning till erinran, varför utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vad härefter angår frågan om det organ som skall svara för de nya medelsresurserna har skiljaktiga uppfattningar kommit till uttryck. I den

inom handelsdepartementet upprättade promemoria, som utgör underlag för propositionsförslaget, liksom i den föreliggande motionen II: 949 har förordats att medlen direkt skulle tillföras den redan förefintliga stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR. Från några håll har röster höjts för att medlen i stället lämnas över till tekniska forskningsrådet och malmfonden. Departementschefen har för egen del stannat för att förorda att medlen bör omhänderhas av ett nytt statligt organ — INFOR.

Såvitt utskottet kan finna talar goda skäl till förmån för den av departementschefen förordade lösningen. EFOR torde med hänsyn till sin servicebetonade inriktning knappast böra betros med finansieringsuppgifter av den omfattning varom här blir fråga; inte heller synes tekniska forskningsrådet eller malmfonden lämpa sig som finansieringsorgan, då ju deras uppgifter i främsta rummet ligger på forskningsplanet. Utskottet tillstyrker därför propositionsförslaget. Härav följer att utskottet inte biträder det i motionen II: 949 framställda yrkandet om att, med avslag å förslaget om inrättande av INFOR, de nya medlen skulle ställas till EFOR:s förfogande. Dock vill utskottet i anslutning till därom i samma motion samt i motionerna I: 775 och II: 951 framförda synpunkter understryka, att den förordade lösningen bör uppfattas som en anordning av försöksmässig karaktär, som kan behöva överses sedan närmare erfarenheter vunnits rörande det praktiska utfallet av verksamheten. Detta synes f. ö. inte strida mot departementschefens egen uppfattning.

I motionen II: 949 har vidare yrkats att riksdagen måtte uttala att, därest INFOR bildas, institutet inte skall verka som allmänt rationaliseringsorgan utan endast göra punktvisa insatser på ett fåtal med stor omsorg utvalda projekt. Liknande synpunkter förs på tal även i motionerna I: 775 och II: 951. Enligt utskottets mening skulle ett uttalande från riksdagens sida av denna innebörd vara ägnat att på ett icke önskvärt sätt kringskära finansieringsorganets handlingsprogram, varför utskottet inte kan biträda motionerna på förevarande punkt.

I sammanhanget anmäler sig även frågan i vilken utsträckning finansieringsorganet bör få engagera staten i åtgärder berörande forskningsresultatens exploatering, exempelvis genom att delta i bildandet av tillverkningsföretag eller genom att eljest inträda som ägare i sådant företag. Under det att propositionsförslaget räknar med denna möjlighet hävdas i samtliga föreliggande motioner att verksamheten bör begränsas enbart till långivning eller, enligt vad som därjämte anförs i motionerna I: 775 och II: 951, borgen för lån.

Såsom departementschefen framhåller bör målsättningen i första hand vara samhällsekonomiskt inriktad. Denna målsättning synes emellertid inte behöva gå förlorad genom att staten tar del i eventuella vinster för att på så sätt kompensera underskott på förlustbringande projekt. Att förluster kan uppstå som en följd av den riskbetonade verksamhet det här måste

bli fråga om torde man ha anledning räkna med. Utskottet kan inte förorda avsteg från propositionen i förevarande hänseende. Huruvida vid sidan av långivning finansiellt stöd bör lämnas genom av institutet tecknad borgen för lån kan måhända förtjäna att närmare övervägas. Intill dess närmare erfarenheter vunnits synes dock, på sätt departementschefen förutsatt, stöd genom garantier och borgen inte böra falla inom ramen för institutets uppgifter.

Enligt propositionsförslaget skall institutet stå under ledning av en styrelse med högst fem av Kungl. Maj:ts utsedda ledamöter, representerande sakkunskap i fråga om kreditgivning och marknadsföring. I de föreliggande motionerna påyrkas en mer eller mindre långt gående förstärkning av styrelsen genom att densamma förses med expertis även i fråga om teknik och industri m. m. Då det får förutsättas att utvecklingsprojektet, innan de når INFOR, underkastats erforderlig granskning utifrån teknisk-vetenskapliga bedömningsgrunder, kan utskottet inte finna praktiskt behov föreligga att vidga kretsen av styrelseledamöter på sätt i motionerna åsyftas.

I övrigt har propositionsförslaget inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

I. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 949 ävensom i anledning av motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, besluta att ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat skall inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 6 mars 1964 anförda riktlinjerna;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 949, såvitt nu är i fråga, till *Institutet för nyttiggörande av forskningsresultat, INFOR*, för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.;

III. att motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, nämnda motioner i vad de ej behandlats under I., ävensom motionen II: 949 i vad den ej behandlats under I. och II., icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 maj 1964

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÅNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 104.

Reservationer

1) av herrar *Holmberg, Akerlund, Staxäng* och *Turesson*, vilka ansett att utskottet bort i huvudsak tillstyrka motionen II: 949 och att därför

dels den del av utskottets yttrande, som på s. 2 börjar med »Enighet torde» och på s. 4 slutar med »särskilt uttalande», bort ha följande lydelse:

»Från samhällets sida kan en rad olika åtgärder företagas i syfte att underlätta och påskynda innovationsprocessen. Hit hör främst samhällets åtgärder för undervisning, utbildning och vetenskaplig forskning. Av grundläggande betydelse är också utformningen av skattepolitiken liksom av den ekonomiska politiken i övrigt.

Diskussionerna inom OECD har antytt att samhällsekonomiska fördelar vore att vänta därest kostnadskrävande och långsiktiga utvecklingsprojekt inom framför allt industrin åtnjöt statligt stöd även på det stadium av innovationsförloppet som syftar till kommersiellt nyttiggörande av uppfinningar.

Statligt stöd kan under förevarande omständigheter måhända motiveras men det bör understrykas att omfattningen av detta stöd i hög grad är beroende av den skatte- och kreditpolitik som föres. Utskottet vill därför f. n. inte motsätta sig *att* det genom en lämpligt avvägd försöksverksamhet praktiskt prövas i vilken mån ett införande av statliga medel i innovationsprocessens slutsteg kan påskynda långsiktiga och kostnadskrävande projekt eller rent av förhindra att dylika projekt icke kommer till utförande *samt att* den samhällsekonomiska verkan härav undersökes.

Utskottet är emellertid icke övertygat om att Kungl. Maj:ts förslag, innebärande att ett nytt organ — INFOR — tillskapas vid sidan av EFOR, de befintliga forskningsråden och statliga fonderna, innefattar den bästa lösningen. Utskottet kan därför inte tillstyrka bildandet av INFOR samt anser att de för försöksverksamheten nödvändiga och av Kungl. Maj:t äskade medlen, 20 milj. kr., bör disponeras av EFOR.

Enligt utskottets uppfattning bör det uppställas som ett principiellt krav på den statliga verksamhet, varom här är fråga, att den skall vara av servicekaraktär samt icke ha företagsekonomisk inriktning. Eljest uppkommer risk att ett statligt intresse av privatekonomisk natur hindrar eller försvårar en aktualiserad stödinsats. Utskottet finner därför att de villkor som hitintills plägat förknippas med statliga insatser av angiven natur, nämligen villkorlig återbetalningsskyldighet inklusive ränta, även i fortsättningen skall utgöra norm.

Det statliga stöd som förordats för EFOR aktualiserar frågan om ett direkt statligt inflytande över och insyn i EFOR:s verksamhet. Likaså aktualiserar utökningen av arbetsuppgifterna en breddning av EFOR:s styrelse, vilken hör innefatta ledamöter representerande sakkunskap inom teknik, industri och distribution.»

dels ock utskottets hemställan under I. och II. bort ha följande lydelse:

»I. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 949 ävensom med avslag å motionerna I: 775 och II: 951 samt II: 950, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat;

II. att riksdagen må, med bifall till motionen II: 949 såvitt nu är i fråga, till *Stiftelsen för exploatering av forskningsresultat, EFOR*, för budgetåret 1964/65 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.;

2) av herrar *Boman, Axel Johannes Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Nils-Eric Gustafsson, Ståhl*, fröken *Elmén*, herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Andersson* i Knäred, vilka ansett

dels att den del av utskottets yttrande, som på s. 2 börjar med »Enighet torde» och på s. 4 slutar med »särskilt uttalande», bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar uppfattningen att ökade möjligheter till ett finansiellt stöd från samhällets sida för att inom ramen för ett samarbete mellan stat och näringsliv möjliggöra ett snabbare utnyttjande av forskningsresultat och tekniska uppfinningar kan vara motiverade i fall då det gäller projekt av kostnadskrävande, långsiktig och riskfylld natur. Utskottet biträder därför förslaget att ett anslag nu uppföres på riksstaten för sagda ändamål. Utskottet har ingen erinran mot det föreslagna beloppet, 20 milj. kr. Delade meningar har redovisats i fråga om ändamålsenligheten av att nu inrätta ett nytt statligt organ för främjande av exploatering av forskningsresultat. Med hänsyn till att det finns andra statliga organ, som delvis har uppgifter av samma karaktär som de för INFOR avsedda, kan gränsdragningsproblem uppkomma. Utskottet förutsätter emellertid att vid den försöksverksamhet som kommer till stånd genom INFOR:s inrättande särskild uppmärksamhet ägnas åt gränsdragningsproblemen gentemot andra på området verksamma statliga organ.

Med betoning av angivna förutsättning tillstyrker utskottet förslaget om inrättande av ett särskilt statligt institut för att främja att vetenskapliga forskningsresultat kommer till exploatering. Utskottet avstyrker sålunda det i motionen II: 949 framställda yrkandet att, med avslag å förslaget om inrättandet av INFOR, de nya medlen skulle ställas till EFOR:s förfogande. I anslutning till därom i samma motion samt i motionerna I: 775 och II: 951 framförda synpunkter vill utskottet understryka, att den förordade lösningen bör uppfattas som en anordning av försöksmässig karaktär, som kan behöva överses sedan närmare erfarenheter vunnits rörande det praktiska utfallet av verksamheten. Detta synes f. ö. inte strida mot departementschefens egen uppfattning.

Vad angår inriktningen av den verksamhet som INFOR avser att bedriva vill utskottet med understrykande av vad som härom framhållits i de i ämnet väckta motionerna framhålla, att verksamheten skall vara av servicekaraktär. Samhällsekonomiska hänsyn bör vara vägledande för institutets verksamhet. Utskottet finner det icke välbetänkt att såsom föreslås i propositionen ge det nya institutet rätt att finansiellt ta del i bildande av tillverkningsföretag. Institutet skulle då få karaktären av ett statligt affärsföretag med industriell exploatering av forskningsresultat och uppfinningar som verksamhetsområde. Risk uppkommer att kapital som staten ställer till förfogande bindes på ett varaktigare sätt än om stödet lämnas i annan form, t. ex. genom lån.

Utskottet kan således icke tillstyrka propositionens förslag att det av staten lämnade finansiella stödet skall kunna användas för aktieteckning, utan stödet bör såsom framhållits i motionerna lämnas i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet och förräntningsplikt. Hinder bör icke möta att lämna det finansiella stödet i form av statlig borgen.

I motionerna har betonats, att det är viktigt att institutets styrelse får en så kvalificerad sammansättning som möjligt och sålunda innesluter framstående sakkunskap inom olika områden av teknik och industri. För att nämnda synpunkter skall kunna bli bättre beaktade än vad departementschefens förslag synes medgiva har i motionerna föreslagits att styrelsen erhåller ett större antal ledamöter än fem. Utskottet biträder de synpunkter som i denna del anförts i motionerna och föreslår att ledamotsantalet i institutets styrelse bestämmes till sju.»

dels ock att utskottets hemställan under III. bort ha följande lydelse:

»III. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 775 och II: 951, II: 949 och II: 950, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförts angående inriktningen av INFOR:s verksamhet samt angående sammansättningen av institutets styrelse.»